

רבינו תם	כניסת שבת	יציאת שבת	רבינו תם
17:50	17:17	16:15	בני ברק
17:54	17:16	16:01	ירושלים
17:50	17:15	16:04	חיפה
17:55	17:20	16:19	באר שבע

אוצר הכיפה

גליון מיוחד להגלת הוצאת היצירה הספרותית "אוצר הכיפה" • כסלו תשע"ה • מופץ ב - 100,000 עותקים

אוצר על שום מה / דבר העורך

הספר "אוצר הכיפה" שזה עתה יצא ממכש הדפוס ורואה אור עולם בימים אלו, אינו ליקוט ואוסף של פסקים בלבד, יש בו מלאכת מחשבת בבירור וליבון באופן יסודי ומקיף בעומק של ההלכות, כאשר יווכחו המעיינים המבקשים דבר אמת. בנוסף לכך, חיבור זה תוכו רצוף פסקים והוראות מגדולי הדורות האחרונים, עקב המציאות המשתנה לצערנו בדור יתום זה שיש רבים מאחינו התועים שאינם חובשים כיסוי ראש.

הספר הוא החיבור הראשון בתולדות הספרות התורנית ואף המחקרית אשר מקיף את שאלת גילוי הראש מכל ההיבטים, הן מבחינת הלכה ומנהג והן מבחינת חקר ועיון, גם בקורות הימים של האומות, ויכול לשמש כאנציקלופדיה לסוגיית כיסוי הראש.

לצורך עבודה מקיפה זו נעזרנו באלפי ספרים, לתור ולבדוק, לחקור ולאתר, כל ידיעה ולו הקטנה ביותר בענין כיסוי הראש, להקיפה מכל היבטיה, בחלק ההלכתי ובחלק המחקרי, ולשלב בו את ההסטוריה רבת השנים לפי תקופות בעם ישראל, ולפי מקומות מושבותם בארצות נכר.

במהלך כל עבודת הספר צעדנו עקב בצד אגודל להבין לעומק כל פרט בדברי הפוסקים, ראשונים ואחרונים, שכן ידוע כי בזמן ההשכלה כשבאו המחדשים להתיר גילוי הראש, הביאו להם תנא דמסייע ליה סברות עקומות שהמציאו מן התלמוד והפוסקים, דבר שאדם עלול לטעות בהם.

אוצר הכיפה מיוסד כאשר בכרך הראשון יש הרחבת דברים בענין ה"כיפה", ובכרך שני הרחבת דברים בענין חבישת "כובע" ועיסוף הראש, עוד הוספנו בכרך השני פנינים ועובדות מגדולי הדורות על מסירות נפש לכיסוי הראש.

כמו כן בכרך השני פתחנו אוצר יקר של כתבי יד נדירים שלא שזפתן עדיין עין הקורא, ולראשונה עולים עלי ספר, כולם עוסקים בשאלת איסור גילוי הראש: פסק נדיר מנכדו של הרמב"ן בדבר איסור גילוי הראש, כמה תשובות מגדולי רבני איטליה מלפני כארבע מאות שנה, ותשובה מהגאון רבי אליעזר נחום, בעל ה"חזון נחום" על המשניות שהיה מגדולי הרבנים בירושלים לפני כשלוש מאות שנה.

כמו כן השתדלנו להקיף את עניני מלבושי הראש של כל העדות והחוגים, יה"ר שהספר יביא תועלת לעם ישראל להרבות כבוד שמים, ולהחדיר כי מלא כל הארץ כבודו.

אוצר בפרשה / יהודה נתן לתמר את סודו

נאמר (בראשית לח, יח) "ויאמר מה הערבון אשר אתן לך ותאמר חתמך ופתילך ומטך אשר בידך ויתן לה ויבא אליה ותהר לו". ופירש רש"י: "חותמך ופתילך" - עזקתך ושושיפך, טבעת שאתה חותם בה, ושמתלך שאתה מתכסה בה.

ובפירוש הרמב"ן (שם) הביא את לשון רש"י, והקשה עליו דאינו נכון שיתן שמלתו וילך ערום ממנה. ואיך תקרא השמלה "פתיל". ואיך יאמר הכתוב (בפסוק כה) "והפתילים בלשון רבים. ואם תאמר כי על שם פתילי הציצית תקרא השמלה "פתיל", חלילה שיקיים יהודה מצות ציצית ויזלזל בו לתת אותו בזימה.

על כן ביאר הרמב"ן מהו "פתילך" שהיה בידו סודר קטן אשר יעטוף בו קצת הראש לפעמים, ויקרא "פתיל" בעבור שהוא קצר כפתיל, והוא תרגום "שושיפא", ולא תמצא לאונקלוס בכל שְׁמֵלָה שבתורה שיתרגם אותה שושיפא, אבל לשון כסות ומלבוש תרגום בכלם, מלבד "ופרשו השמלה" (דברים כב, יז) שאומר בו ויפרשו שושיפא, לפי שהוא הסודר הידוע בתלמוד (כתובות י, א) שיועדו בו הבתולים. וכן תרגם יונתן בן עוזיאל (ג, כב) המעטפות "שושיפא", שהם סודרים קטנים יעטפו בהם הראש ויפרשו אותם הנכבדים על המגבעות והפארים אשר על ראשם, וזה המנהג עודנו היום בארצות המזרח.

כן ברבינו בחיי (שם) הביא את דברי הרמב"ן וז"ל: "ופתילך", סודר קטן שיעטוף בו קצת הראש, ועוד היום מנהג הנכבדים בארצות המזרח שיפרשו אותו על ראשם, ויקרא "פתיל" על שם שהוא קצר כפתיל, והוא מתורגם שושיפא, כתרגום (דברים כב, יז) "ופרשו השמלה", שושיפא.

גם בפירוש תלמיד הר"ן על התורה (שם) כתב וז"ל: ואלה הסודרים הם קטנים, ויפרשו אותם על הפארים שעל ראשם, ולרוב קצורם נקראו בלשון "פתילים". וכמו כן ראה בספר השורשים לרד"ק (אות הפא, ערך פתל) וברד"ק (ישעיה ג, כב).

כדברי הרמב"ן כתב גם בטור הארוך (על התורה שם) "ופתילך", דאינו נכון שיתן לה שמלתו וילך ערום ממנה, ועוד איך תקרא השמלה פתיל, ואיך יאמר (בפסוק כה) "פתילים" לשון רבים, ואם תאמר על שם פתילי הציצית נקראת השמלה פתילים, חלילה שיקיים יהודה מצות ציצית ויזלזל בה לתת אותה לזונה. ואולי היה בידו סודר קטן שהוא קצר, כפתיל שיעטוף בו הראש, ונקרא "פתיל" בעבור שהוא קצר כפתיל.

נמצא מדברי הרמב"ן וסיעתו, דהפתיל שיהודה נתן לתמר היה סודר קטן אשר היה פורס אותו על מגבעתו אשר על ראשו, ולכן אפילו כשמסר לה את הפתיל עדיין היה חבוש מגבעת על ראשו, ולא הלך ממנה ללא כיסוי.

ועיין בספר חמדת ימים לרבי שלום שבזי מגדולי רבני תימן שכתב כן בפשיטות בפרשת וישב (ד"ה ויאמר יהודה עמוד קמז) וז"ל: "חותמך" זו טבעת מלכים שחותמין בה. "ופתילך" זה סודר שעוטף בה ראשו ומגעת עד חצי הגוף.

מענין להוסיף בזה מה שמובא בספר סערת תימן (עמוד ז' וראה בזה עוד בספר הליכות תימן) על גזירת גילוי הראש ביהדות תימן בסביבות שנת תל"ו, כי קודם הגזירה היו היהודים לובשים את המצנפת והיתה נקראת "עמאמה" שהיא כמצנפת הכהן הגדול, ולאחר הגזירה שהתירו להם להחזיר את העטרה, התנאי היה שתהיה קטנה ולא גדולה, ובצורה מעורבת ולא מסודרת, ולכן פיסת הבגד שהיו יהודי תימן קושרים על שולי הכובע, היה נקרא שמה "שושא" שהוראתה בלבוש ואי סדר (ספר "קורות ישראל בתימן" שם).

ודבר זה מתחוויר נפלא עם דברי הרמב"ן שפירש מהו "פתילך" וז"ל: שהיה בידו סודר קטן אשר יעטוף בו קצת הראש לפעמים, ויקרא "פתיל" בעבור שהוא קצר כפתיל, והוא תרגום "שושיפא". וכן תרגם יונתן בן עוזיאל (ישעיה ג, כב) המעטפות "שושיפא", שהם סודרים קטנים יעטפו בהם הראש ויפרשו אותם הנכבדים על המגבעות והפארים אשר על ראשם, וזה המנהג עודנו היום בארצות המזרח.

קולמוס

הפצת ספרים שעובדת.

להשיג בחנויות הספרים המובחרות. טל' - 07-22-44-1660

אוצר בהלכה / עניית אמן בגילוי ראש

חובת עניית אמן אחר ברכה

בספרי (דברים פסקא שו, ב) שנינו, מנין שעונים אמן אחר המברך - שנאמר "כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלהינו". כמו כן מצינו אחר ברכת דוד שאמר "ברוך ה' אלוקי ישראל מן העולם ועד העולם" (דברי הימים א' טז, לו) נאמר שם "ויאמרו כל העם אמן".

לפיכך פסק הרמב"ם (בהלכות ברכות פ"א הלכה יג) וכן נפסק בשולחן ערוך (או"ח סי' רטו סעיף ב') השומע אחד מישראל מברך אחת מכל הברכות אף על פי שאינו חייב באותה ברכה **חייב לענות אמן** אחריו.

אולם לדעת הטור (או"ח סימן רטו) לפי הבנת הבית יוסף משמע שעיקר עניית אמן אינה חובה אלא אם ירצה יענה. אך הב"ח מבאר בכונת הטור שרק אחר ברכת עכו"ם אם ירצה לענות יענה, אבל **אחר ברכת ישראל חייב לענות**.

שיטת המחמירים שלא לענות אמן בגילוי הראש

בספר צרור המור (לרבי אברהם סבע חמיו של הבית יוסף - במדבר ה, לא) כתב על הפסוק "והאשה ההיא תשא את עונה" וז"ל: כמאמרם זכרונם לברכה שענתה אמן בגילוי הראש, לפי שאמר בה "ופרע את ראש האשה" (לעיל יח), וכשהשביעו אותה כתיב "וענתה האשה אמן אמן" (שם כב), ואמן הוא שם, כאומרם גדול העונה אמן יותר מן המברך (ברכות נג, ב), כי המברך אינו אומר אלא שם של ה' (אדנו"ת), והעונה "אמן" עולה צ"א כמנין יהו"ד אלה"ם (הוי"ה אדנו"ת). ואחר שענתה אמן בגילוי הראש חטאה, ולכן אמר "והאשה ההיא תשא את עונה". ולכן **יש להזהר שלא לענות אמן ולא לברך בגילוי הראש**.

בספר ילק"י (ח"א עמוד קנד הערה כו) כתב, דדברי הצרור המור אינם מוכרחים, לפי שאין לאסור לענות אמן בשביל גימטריא שלו, עכ"ד. אולם בספר ברכת ה' (ח"א פרק ז' הערה 159) דחה את דברי הילק"י דלא זכר שהצרור המור לא מדיליה כתב כן אלא ממה שמצא לחז"ל שאמרו כן, והוא נתן רק טעם לדבר.

בשו"ת לב חיים (ח"ג סימן לב) כתב להחמיר על פי דברי השולחן ערוך (או"ח סימן צא סעיף ג') שיש למחות שלא להיכנס לבית הכנסת בגילוי הראש, שדין זה איירי באזהרה שלא להיכנס לבית הכנסת בגילוי הראש אפילו כשאינו מתפלל, לפי שתלה את טעם איסור כניסה לבית הכנסת בגילוי הראש, מחמת האיסור לענות אמן בגילוי הראש. עוד ראה בספר כתור מלוכה (פרק ב' סעיף יד) שהביא בשם מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל שיש להזהר שלא לענות אמן בגילוי הראש, אך מכל מקום אם שומע קדיש או ברכה ואין ברשותו כיסוי ראש יניח ידיו על ראשו ויענה אמן.

כמו כן ראה בספר בירור הלכה (או"ח א' סימן צא) שכתב בדברי השולחן ערוך דיש אומרים שאסור להוציא אזכרה מפיו בראש מגולה, דאף על פי שכתב השולחן ערוך זאת בלשון "יש אומרים" הכי נקטינן. ולאו דוקא אזכרה אלא הוא הדין שאר דברי קדושה אסור בראש מגולה.

ולפי דבריו למדנו, דגם עניית אמן הרי הוא דברים שבקדושה, ולכן לפי דבריו נראה שאסור לענות אמן בגילוי הראש.

שיטת המקילים שמותר לענות אמן בגילוי הראש

בשו"ת כנסת ישראל ששון (סימן יז דף יא) נשאל במי שהיה בגילוי הראש ושמע ברכה או קדיש אם יוכל לענות אמן יהא שמיה רבה.

ובתשובתו כתב שאף על פי שפסק השולחן ערוך כיש אומרים שאין לומר אזכרה בגילוי הראש, היינו דוקא בהזכרת ה', אבל לענות "אמן יהא שמיה רבה" בגילוי ראש מותר. ולכן פסק שם דמי שהיה מניח תפילין של ראש ושמע ברכה או קדיש בעוד שראשו מגולה, מותר לו לענות, הואיל ואין כאן לא שם ואף לא כינוי.

והביא ראיה לדבריו ממה שכתב בשדי חמד והביאו הכנסת הגדולה, כשנעור משנתו יאמר מודה אני לפניך מלך חי וקיים וכו', אפילו עדיין לא רחץ ידיו, והיינו טעמא כיון שאינו מזכיר לא שם ולא כינוי. וכמו שכתב בספרו בית ישראל

(או"ח סימן א' סעיף ו'), ומזה יש ללמוד לנידון דידן שראשו מגולה דמותר לו לענות אמן יהא שמיה רבה, כיון שאינו מזכיר לא שם ולא כינוי.

אכן ראה גם בשו"ת ויצבור יוסף (חלק א' סימן יז) שכתב בסוף דבריו דנראה כי מי שהוא בגילוי הראש כגון שנפלה לו הכיפה ושמע ברכה או קדיש מותר לו לענות "אמן" וכן "יהא שמיה רבא מברך" בגילוי הראש, אך טוב יותר שישים את ידו על ראשו בשעה שעונה אם יספיק לענות בזמן "אמן יהא שמיה רבא". וכל זה הוא בדיעבד ולאמירת "אמן", אבל להזכרת ה' אסור להזכיר את השם בגילוי הראש.

היתר עניית אמן למי שהוא בגילוי הראש מחמת קירוב רחוקים

כמה מפוסקי האחרונים נשאלו הלכה למעשה, בחתונה בה השתתפו גם אנשים ההולכים בגילוי הראש, האם מותר לברך במקום כזה והאם יש היתר למגולי ראש לענות אחר ברכות הקידושין והנשואין.

בשו"ת יצחק ירנן (חלק א' סימן כ) כתב מדברי החזון איש שיש להרבות עד כמה שאפשר לקרב את אחינו בני ישראל הרחוקים ממסורת ישראל, וכל שכן שלא להרבות קנאה ושנאה שלא לעבור על "לא תשנא את אחיך".

וכיון דבזמנינו נחשבים רבים מאחינו בני ישראל כתינוקות שנשבו בין הגויים, כפי שכתב החזון איש (יו"ד סימן ב' ס"ק כח) "ומטעם זה מצוה לאהוב אף את אלה הנראים לנו כפורקי עול", ומכיון שכוונת העונים אמן בשעת הנישואין היא לקיים מצוה כי כמעט לא מזדמן לרבים מהנוכחים שאינם שומרים מסורת לענות אמן במשך השנה, אין למנוע מיהודים לענות אמן אף אם הם בגילוי ראש, דאולי המאור שבעניית אמן יחזירם למוטב דאמרו חז"ל "גדול העונה יותר מן המברך", כי בכך מביעים הם את זיקתם לאמונה בבורא יתברך.

אכן כדי לפתור בעיה זו, כתב בשו"ת רבבות אפרים (חלק ו' סימן לד) הנהגה טובה בענין זה, שבזמן שמסדר קדושין מביא עמו כיפות ונותן לפני החופה שכל אחד ישים כיפה לראשו, וזו היא עצה טובה ולא נכנסים לספק.

אוצרות ראשונים / רבי דוד בן יהודה החסיד - נכד הרמב"ן

רבי דוד בן יהודה החסיד - נכד הרמב"ן, היה מבין חכמי הראשונים אשר ידם היתה בתורת הסוד, מקובל גדול שהאיר עולם ומלואו בספריו הקדושים בחכמת הקבלה. חי בתחילת האלף החמישי, בחיבוריו נמצאים תערובות של קבלות ומנהגים אשכנזיים וספרדיים.

בראש החיבור מופיע הנוסח ספר אור זרוע והוא פירוש תפילות כל השנה על דרך האמת להרב ר' דוד ב"ר יהודה החסיד ז"ל אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה. ספר זה עדיין ספון בגנזים ובסיעתא דשמיא עתה רואה אור עולם ניצוץ ראשון מתורתו.

ענין זה הנפרס לפנינו הוא קטע מתוך חיבורו, בו מפרט את עניני ההכנה לתפילה על דרך הסוד, כי תיקון הלבוש היא דרישה שעל המתפלל לשית לבו לבוא לבית התפילה בלבוש נאות בבגדים מתאימים, ועל כן גילוי ראש מסמל כפירה בספירת הכתר, ומוחה בתוקף נגד אותם אנשים שחשבו שלא חובה לכסות את הראש.

מקור זה מתגלה לנו כהראשון מרבתינו הראשונים שכתב בפירוש ובאריכות על ענין חובת כיסוי הראש, ומה חומרת האיסור בגילוי הראש: כל מי שהוא עומד לפני אדונו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות בגילוי הראש כאילו הוא מכחיש תיקון העליון וכופר בצורה העליונה ומבטל כל הכיסוי שנתכסה בו הראש, ומראה בעצמו שאין ייחוד למעלה וכופר באור העליון הקדוש והטהור, וי לו וי לנשמתו מי שעומד בבית הכנסת בגילוי ראש ואפילו בכל מקום אסור לגלות ראשו, ואסור לעבור ארבע אמות בגילוי ראש.

אבל מה שנוהגין מעט מאנשים שעומדים בבית הכנסת בגילוי הראש וזהו אומנות הגויים הארורים שנתערבו ביניהם, ועוד בשביל שהן עושין זה משום גבהות הלב וגסות הרוח שעומדין לפני מלך העולם ומגלין ראשם ולא יודעים ששכינת קל על ראשם שצריך האדם להשפיל קומתו ולקבל מורא מפני אימת השכינה, ועוד שהם מכחישים פמליה של מעלה, וי למנהג כזה וי לעושים כזה, והלא האדם הוא נברא בצורה העליונה וצריך להראות עצמו שלם בתכלית השלימות כדוגמא עליונה ויעמוד בתפילתו שלם לפני הב"ה ולא חסר, ואם יגלה ראשו הלא חסר הוא בשביל שחיסר תיקון העליון, ועל זה הזהירו רז"ל ברמז זה הסוד ואמרו שאסור להתפלל בראש מגולה, והבן זה מאוד ודום לה'.

ועוד מנהג אנשי אשכנז ואנשי צרפת שאינן עוברים ארבע אמות בגילוי ראש אפילו בשוק, וכל מי שרואה חבירו שהולך בגילוי ראש בשוק או ברחוב אומר לו: "פלוני למה אתה הולך בעל עבירה", ומיד הוא מכסה ראשו. למה? כי קבלה ביניהם מימי אבותיהם הקדושים שהיו מתנהגים בזה המנהג על דרך הקבלה האמיתית, אשריהם הצדיקים שהם יודעים נתיבות הבורא ברוך הוא בעצמם והולכים בדרכו, וזוכין להדבק בו ההא דכתיב "ואתם הדבקים בה' אלוכם חיים כולם היום", וי להם לאנשים התועים וחצופי פנים שאינם מתנהגים בעצמם בדרך הקדושה ונכנסים בבית הכנסת כמו אומות העולם שנכנסים לבית תרפותם בגבהות לב ובגסות הרוח, ונמצא שאין לו עליו מורא כלל, אלא הוא נקרא נזוף מלפני הבורא ברוך הוא. עכ"ל.

פניני אגדה

בספר מכתב סופר (לבנו של החתם סופר בפרשת חוקת) על הפסוק "וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא" (במדבר יט, טו) כתב ותוכן דבריו כך: כי רעיון "פתוח" בלי מכסה הקבלה הגודר בעדו, טמא הוא. וזה ענין שאמרו חז"ל בגמרא (שבת קנו, א) כסי רישך כי היכא דתהוי עלך אימתא דשמיא, להורות שצריך להגביל את המחשבה שבראש כי תוכל לצאת חוץ לשיטה חס ושלו, אם מחשבותיו הפקר ופתוח בלי רסן.

והוסיף בדבריו: כי בבית שני פרחא צרעת המינות מכת הנודעה, שנהגו לעבוד עבודתם בגילוי ראש, לרמז שהם אינם מקושרים לקבלת חכמים בתורה שבעל פה ובנצחיות הדת, כי השכל חופשי ומגולה, והראש אינו מכוסה ויכולים לתקן כרצונם, והעולם הבא שאינו מובן בשכל גם כן לא יאמינו המינים.

ומזה נתפשט אצלם המנהג הנימוס לדרוש שלום זה לזה בהפגשם בליקחת הכובע, להיות לאות על חברת האמונה, וכאשר נתפשטה הצרעת ונלכדו בה אנשים מישראל כנודע בשאלת השלום בגילוי הראש, על כן התקינו הזכרת השם שאסור על פי דין גמור להזכירו בגילוי הראש, ובזה ישמרו הנפגשים מהמנהג הזה, עכ"ל.

חידודא

מעשה באחד שהלך לבקר בשכונה החרדית במאה שערים בירושלים. בדרכו פגש בו זאטוט אחד כבן חמש שהעמיד בפניו שאלה ישירה: למה אתה מהלך ללא ראש (ללא כיסוי ראש)? וזה השיב: רואה אתה את השמים הכחולים הפרושים מעל לראשנו, זאת הכיפה שלי. הילד הירושלמי לא נשאר חייב תשובה, הרים עיניו והסתכל יפה לעבר רעמת בלוריתו של האיש כשהוא אומר בפליאה: ראש כל כך קטן, למה לו כובע כל כך גדול?

(אוצר חיים, שמות עמוד קצח)

גאון אחד נכנס לרב רפורמי ומצא אותו ישן בגילוי ראש, אמר לשמש, הוא, צודק. שהרי הוא עוסק במצוה כי כתוב (סנהדרין עא, ב) שינה לרשעים הנאה להם והנאה לעולם, הרי הוא מהנה לעולם [ולהנות העולם יש בו משום מצות גמ"ח] והעוסק במצוה פטור ממצוה (סוכה כ"ה) על כן הוא פטור מכיסוי ראש בשעה שהוא ישן.

(אמירה יפה עמ' צד)

אוצר הכיפה / ב' כרכים

תכריך ענק ונדיר מסוג המקיף את כל עניני חבישת כיפות כובעים ועטיפת הראש

להזמנות - 0508106262

אוצר מעשיות

רבי שמואל מסלנט גודר פרצות בירושלים

בא וראה עד כמה הגיעה הזהירות הנפלאה של אנשי ירושלים בכיסוי הראש בדורות שלפנינו, ויעיד המעשה באחד מפועליו של אהרן הסנדלר, מרחוב היהודים שבעיר העתיקה, שגילה ראשו בשעת עבודתו. משנודע הדבר לרבי שמואל סלנט, יצא בעצמו אליו מביתו, וניגש למקום עבודתו כדי להזהירו שלא יעשה כזאת בירושל.

את מעשה זה סיפר הרה"ג ר' יעקב געליס ז"ל, המכונה ר' יעקב מנקר, כי כאשר אחד הסנדלרים ברחוב היהודים החל לעשות מלאכתו בגילוי הראש, ונודע הדבר להגאון רבי שמואל מסלנט, שלח הרב את שמשו לומר לו בשמו שילבוש את כובעו.

לאחר שהשמש חזר ומסר לו על סירובו של הסנדלר להיענות לדרישת הרב נתעטף רבי שמואל באיצטלה שלו, וירד בעצמו לרחוב היהודים, ניגש לחנות ופקד על הסנדלר לחבוש מיד את הכובע. הסנדלר התחיל להצטדק בטענות שהוא יושב תחת כיפה וכדומה, אך הרב אמר לו: "בני, לא באתי להתווכח עמך, חבוש את כובעך ואל תפרוץ פירצה בירושלים".

עד כדי כך היה הגאון רבי שמואל מסלנט חושש מכל פירצה בחייו של הצבור בירושלים. ולא רק לאחרים היה נאה דורש ומקיים, אלא אפילו על קרוביו ובני משפחתו היה שם עינוי ומוכחם וחושש על קלקולם יותר מעל האחרים, נמוקו עמו, כדי שלא יאמרו הבריות: "בהסכמת הגרש"ם עושים כך". (בטוב ירושלים, עמודים נג, שנט)

שלום בגילוי הראש בגטו

נחלקו הפוסקים אם מותר לומר "שלום" לאדם שאינו הולך בכיסוי הראש, יש צדדים לכאן וצדדים לכאן, לפניכם שאלה מרתקת שנשאלה בשואה בגיטו, המלמדת עד כמה השתדלו בכל כוחם לדקדק בהלכה גם בזמנים שהמות חופף על ראשם.

בשו"ת ממעמקים (חלק ה' שאלה ז') הובא שאלה שנשאלה בגיטו כך: לפני שעובדי הכפיה היו יוצאים לעבודה היו הגרמנים ימ"ש עורכים מפקד של העובדים לראות ולדעת אם לא נעדר איש ממכסת העובדים הקבועה. במפקד זה שהיה ידוע בשם "אפיל" היה על העובדים לעמוד בלי כובע ואסור היה להם לברך בברכת צפרא טבא את נוגשיהם הגרמנים, כי איך זה יוכל עבד להעזי לדרוש בשלום אדונו ימ"ש. דבר כזה היו הצוררים הארורים רואים כפגיעה בכבודם, וכל העושה כן לברך אותם בברכת שלום היה נענש קשות.

ולזאת היו עובדי הכפיה האומללים נוהרים מאוד כשהיו באים למפקד הבוקר מלברך גם את חבריהם לצרה היהודים, פן יחשבו הגרמנים שהם פונים בברכת שלום לא אל מכיריהם היהודים אלא אליהם.

והנה בעת הלימוד עם תלמידי ב"תפארת בחורים" אחרי שהזכרתי להם את החובה הגדולה המוטלת על כל אחד ואחד לעורר את חבריו ואיש לרעהו יאמר חזק, כדי שלא יפול רוחנו כתוצאה מהמצב הקשה בו אנו נמצאים, כי אם חס ושלום יפול רוחנו ונלכד ברשת הדכאון והיאוש, הלא נעשה בזה את רצון הגרמנים ימ"ש העושים את הכל למען אבד מאתנו כל זיק של תקוה ובטחון בנצח ישראל, כי כל מגמתם הלא היתה להשפילנו עד דכא כדי שנראה את עצמינו כעפר הארץ וכדומן שעל פני האדמה מבלי שיהיה לנו צלם אלקים של אנוש.

ואמרתי להם אז, שאחת מפעולות החיזוק היא להתחסם איש אל רעהו ולברכו בברכת שלום כשהוא נפגש אתו, דבר זה יעורר אותנו ויחזק אצלנו את רצון החיים כי באבוד האדם את רצון החיים הוא אבוד לגמרי והוא מקבל באדישות את קושי השעבוד שהגרמנים הארורים משעבדים אותנו וזה מקיל להם את עבודת הכליה והשמד.

וגם כשאנו באים בכל בוקר לעבודת הכפיה, אף על פי שאנו מפחדים לברך אחד את חברו מפני פחד הנוגש הגרמני פן יחשוב שהברכה פנויה אליו, בכל זאת עלינו לומר איש לרעהו בלשון הקודש "שלום". ודבר זה הלא הגרמנים לא יבינו שהיא ברכה ולא יחשדו אם כן שאנו מברכים אותם.

ואז שאל אותי אחד מתלמידי מאיר אבעלאוו הי"ד, הלא "שלום" הוא שמו של הקב"ה, אם כן היאך מותר לנו להזכיר שמו של הקב"ה כשאנו עומדים בגילוי ראש בעת ה"אפיל". עד כאן נוסח השאלה.

לא את כל תוכן התשובה נביא כאן אלא רק את סיום התשובה וכך לשונה: ולזאת המרצתי את עובדי הכפיה והוריתי להם שמותר להם בעת בואם לעבודתם בבוקר השכם לברך איש את חברו בלשון הקודש באמירת שלום, כי על ידי כך יתן איש לרעהו כוח ועוז לעמוד בקושי השעבוד עד שירחם ה' עליהם ויוציאם מאפילה לאורה ומשעבוד לגאולה ונאמר לפניו שירה חדשה על גאולתנו ופדות נפשנו.

שאלה בהלכה:

שיסירו את כיסוי הראש וילכו בגילוי הראש.

ובתשובתו ענה האגרות משה, שפשוט לו שאין לומר להם לעבור עוד איסור אף רק איסור מנהג חשוב ככיסוי הראש אף שלדעת האומר יהיה מזה תועלת שמכל מקום אין לומר לאדם שיעבור עוד איסור. וגם פשוט שכל עבירה שאדם עושה בפרהסיא יש בזה גם עון דחילול השם וכשיעשה רק עבירה אחת יהיה רק חילול השם בעבירה זו וכשיעבור אז עוד עבירה יהיה חילול השם ביותר, ולכן חס ושלום להתיר להסית לאיסורין בשביל סברות ודמיונות של עצמו שהוא למעט חילול השם.

ובמקום אחר כתב האגרות משה (אורח חיים חלק ב' סימן צה) בדבר כניסה לטיאטער ולמואוויס (בית קולנוע) דהוא דבר האסור ואיך שייך שיתירו לו להסיר את כובעו ולהיות בגילוי הראש ויוסיף עוד חטא על חטאו.

גם מרן הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א אמר שאין להוריד את הכיפה, והביא ראיה לדבר מגמרא בסנהדרין קז, א דאמרו לדוד המלך שלא יעבוד עבודה זרה, למרות שרצה לעשות כן כדי למנוע חילול ה', שיאמרו איך יתכן שבן ירדוף אחר אביו הצדיק, מכאן שאין לעבור עבירה כדי למנוע חילול ה'.

בחשוך חמד (בבא קמא פג, א) נשאל הגר"י זלברשטיין מאברך בן תורה שפגש פעם ביהודי שעדיין לא היה שומר תורה ומצוות והבן תורה הצליח להשפיע עליו לקבוע עמו שיעור תורה, אך המתקרב ביקש מהאברך שיבא ללמוד עמו במסעדה שהוא מנהל, כי הוא צריך להיות שם כל הזמן ולהשגיח על הפועלים. האברך הגיע למסעדה וראה שלא רק שאין הכשר למסעדה אלא שמוכרים שם בשר פיגולים, ושאל האברך האם מותר לו לשבת שם.

בתשובתו כתב לייעץ לו שילבש פאה נכרית וילמד תורה עם בעל הבית, ואף אדם לא יחשוב שמוותר לאכול במסעדה זו, כי יראו שהוא גלוי ראש ולא שומר תורה ולא בר סמכא. ומצד שני הוא יקרב את בעל המסעדה ואת הנמשכים אחריו.

מכל מקום הביא החשוך חמד שהציע דברים אלו לפני חמוי מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל ולא הסכים להתיר כי יש בזה חילול ה', מכיון שאם הציבור יראה אברך מכובד יושב בגילוי הראש יתחלל שם שמים על ידו.

הוא מחמת הרואה שחושד אותו. ולכאורה היה נראה לומר, שאם נמצא במקום שמכירים את העובר עבירה שהוא שומר תורה, אסור לומר לו להוריד את כיסוי הראש שלו, מכיון שלגבי הרואים הורדת הכיסוי ראש מוסיפה חשדא וחילול ה'. אך, אם נמצא במקום שאין מכירים אותו, לכאורה מותר לומר לו שיוריד את כיסוי הראש, מכיון שלגבי הרואים אין כאן חשד וחילול ה', כל עוד שהרואים אינם יודעים שעובר העבירה הוא שומר תורה.

דעה שלישית, חילול ה' הוא מחמת שהרואה ילמד ממנו להקל

בתוספת יום הכיפורים (יומא פו, א) כתב שחילול ה' הוא מחמת שהרואה ילמד ממנו להקל. ועפ"ז לכאורה היה נראה לומר, שאם רואים אדם שבידוע הולך לעבור עבירה בפרהסיא, יכולים לומר לו שעדיף שיוריד את כיסוי הראש כדי למנוע חילול ה', משום שאם יראו אותו בני אדם שעובר עבירה, יוכלו להורות היתר לעצמם לומר שמותר לעבור על עבירה פלונית שעובר, מאחר שגם שומרי תורה שהולכים בכיסוי הראש נמי עושים כך.

סברא מחודשת שעל הרואים למחות בו שלפחות יכסה את כיסוי הראש בכובע

שנינו בגמרא קידושין מ, א אמר רבי אלעאי הזקן: אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו, ילך למקום שאין מכירים אותו, וילבש שחורים ויתכסה שחורים ויעשה כמו שלבו חפץ, ואל יחלל שם שמים בפרהסיא.

ופירש רש"י: "ילבש שחורים" - שלא יראה עצמו בכבודו אולי ירץ לבבו בכך וגם אם יחטא אין אדם נותן לב לפי שאינו חשוב בעיניהם, לכן ילבש שחורים.

ואפשר לבאר בכונת הגמרא דבר חדש, דהיינו שלא רק שילבש שחורים, אלא גם שיכסה את ראשו בשחורים, וזה נלמד מכפל הלשון "וילבש שחורים ויתכסה שחורים", ובכך יסתיר את הכיסוי ראש שעליו המראה שהוא שומר תורה ומצוות ובכך ימנע את החילול ה', בצורה שלא יכירוהו אנשים שהוא שומר תורה.

כיסוי ראש במקום שעושים עבירות

האגרות משה בשני מקומות אסר למי שעושה עבירה בפרהסיא להוריד הכפה מעל ראשו. בשו"ת אגרות משה (יורה דעה חלק ב' סימן לג) נשאל בדבר אלו שהולכים למקום שעושין עניני פריצות כרקודים של בחורים ובתולות יחד, אם יש לומר להם

לפנינו אדם שתקפו יצרו ועומד להכנס למקומות שעוברים שם עבירה, האם מותר לומר לו שיוריד את כיסוי הראש שיהיה פחות חילול ה', או כיון שכיסוי ראש היא סגולה ליראת שמים יתכן שיחזור בו, ולכן אין לומר לו לגלות ראשו.

חילול ה' מהו

בגמרא (יומא פו, א) היכי דמי חילול השם? אמר רב: כגון אנא, אי שקילנא בישרא מטבחה ולא יהיבנא דמי לאלתר (רש"י: כשאני מאחר לפרוע, הטבח אומר שאני גזלן, ולמד ממני להיות מזלזל בגזל). רבי יוחנן אמר: כגון אנא דמסגינא ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין (רש"י: ואין הכל יודעין שנחלשתי בגרסתך, ולמדך הימני להבטל מתלמוד תורה).

יצחק דבי רבי ינאי אמר: כל שחבירי מתביישין מחמת שמועתו (רש"י - מחמת שם רע היוצא עליו), וכו', אב"י אמר: כדתניא, (דברים ו) «ואהבת את ה' אלהיך» - שיהא שם שמים מתאהב על ידך, שיהא קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים, ויהא משאו ומתנו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו - אשרי אביו שלמדו תורה, אשרי רבו שלמדו תורה, וכו'.

בפשטות דברי הגמרא לא נראה לומר דמה שאמרו רב ורבי יוחנן "כגון אנא" היינו שבאמת הם גרמו לחילול ה', ואם כן יש לדון בדברי הגמרא מהו החטא בחילול ה'. בנוסף יש לדון האם בעשיית עבירה בעצם כבר מתחלל שם ה', אף אם אחרים לא רואים, או שחילול ה' הוא רק אם חוטא כשאחרים רואים.

ואם נאמר שכל חילול ה' הוא רק אם עובר עבירה בפרהסיא, יש לדון מחמת מה נעשה כאן חילול ה', האם מחמת שאחרים רואים שעובר עבירה וחושדים בו, או שהחילול ה' הוא שרואה ילמד ממנו להקל. ואכן מצאנו שלוש דעות מרכזיות בענין זה.

דעה ראשונה, האדם גורם חילול ה' לעצמו

במרכבת המשנה למהר"י אלאשקר (אבות פרק ד' משנה ד') מבואר, שהאדם גורם חילול ה' לעצמו. ולפי זה אין נפקא מינה אם הוא בכיסוי ראש או שאינו בכיסוי ראש, בכל אופן עובר על חילול ה', ומשום כך אסור לומר לו להסיר ממנו את כיסוי הראש בשעה שעובר עבירה.

דעה שניה, חילול ה' הוא מחמת הרואה שחושד אותו

במהרש"א (יומא פו, א) מבואר שחילול ה'

חנוך לנער / הנער הראשון שזרק את הכיפה מעליו היה יש"ו

לא צוה בתורה ודברי חכמים אין בהם ממש, ואז ישבו רבי אליעזר ורבי יהושע בן לוי ורבי עקיבא בבית המדרש מנגד ושמעו דברי יש"ו. ענה רבי אליעזר ואמר מדחציף כולי האי שמע מינה בן הנדה הוא, רבי יהושע בן לוי אמר בן הזונה הוא, רבי עקיבא אמר ממזר הוא והוא אית ביה, ויצא רבי עקיבא ושאל ליש"ו מאיזו עיר הוא, ויאמר יש"ו: מנצרי אני ושם אבי מצריא ושם אמי קרחת, וכו'.

והיה כאשר שמע רבי עקיבא את הדברים האלה ויקרע את בגדיו ויאמר לה: הכי קרא שמו "מצריא" כי עשה מעשה מצרים, ואת "קרחת" כי עשית קרחה בישראל. וישב רבי עקיבא לירושלים והגיד את הדברים האלה לפני רבי אליעזר ורבי יהושע בן לוי, וילכו שלושתן לבית מדרשו של רבי יהושע בן פרחיה ולקחו את יש"ו י"מח ז'כרו וי"מח ש'מו, וגלחו שער ראשו סביב ורחצו במי בולט שלא יגדלו השערות סביב לעולם, כי כן נהגו לעשות סימן לממזרים שלא יתערבו בקהל ישראל, עיין שם בכל ההמשך, ע"כ. למדים אנו ממעשה זה: כי אדם שאינו יודע ומבין במהות מעלת הכיפה המורה על הכנעה ויראת שמים, יכולה הכיפה להשפיע דאף בעודו ילד המשחק בכדור, כשמשליך את כיפתו לארץ, יש לו את העזות לומר **כי משה לא צוה בתורה ודברי חכמים אין בהם ממש**.

בספר אור לציון (בין אדם לחבירו פרק ו' עמוד קפט) הביא מעשה שאחד מחשובי התלמידים סיפר לו שבא אליו אדם לטכס עצה מה לעשות עם בנו שאינו רוצה לחבוש כיפה. שאל אותו איזה גיל בנו והתברר שהוא אחר להלבישו כיפה, כי בגיל קטן צריך להתחיל לשים לו את הכיפה על הראש כדי שיתרגל לכך. רואים מכאן כמה צריך להזהר על הילדים כבר מגיל קטן, להשגיח ולפקוח עין עליהם עם מי הולכים ולמי מתחברים, איך מתחנכים, ובמה מתרגלים וכו'. ואת בנותיו יחנך שכל מאוויה יהיה לישא תלמיד חכם ולהיות לו לעזר כדי שיגדל בתורה ויראת שמים, עכתו"ד.

רבי אליעזר אומר ממזר, רבי יהושע אומר בן הנדה, רבי עקיבא אומר ממזר ובן הנדה, אמרו לו: עקיבא איך מלאך לבך לעבור על דברי חבריך? אמר להם אני אקיימנו.

הלך אצל אמו של אותו תינוק ומצאה שהיא יושבת ומוכרת קטנית בשוק, אמר לה: בתי אם תאמרי לי דבר זה שאני שואלך הריני מביאך לחיי העולם הבא, אמרה לו: השבע לי, היה רבי עקיבא נשבע בשפתותיו ומבטל לו בלבו, אמר לה: בנך זה מה טיבו, אמרה לו: כשנכנסתי לחופה נדה הייתי ופירש ממני בעלי, ובעלני שושביני, ועברתי את זה, נמצא אותו תינוק ממזר ובן הנדה.

אמרו גדול היה רבי עקיבא שהכחיש את חבריו, באותו שעה אמרו: "ברוך שגלה סודו לעקיבא בן יוסף". דבר נפלא מצינו בזהות אותו תינוק שהלך לפני החכמים בגילוי הראש, בפירוש מסכת כלה רבתי לרבי אברהם בן נתן הירחי (תלמיד הראב"ד ובעל ספר המנהיג) כתב כך: בסוף מסכת אבות **נחלקו חכמים ז"ל על אותו הפריץ יש"ו שהלך לפניו בקומה זקופה ובגילוי הראש קראוהו עז פנים** ואמרו עליו עז פנים לגיהנם, רבי אליעזר אומר ממזר ורבי יהושע אומר בן הנדה, רבי עקיבא אומר ממזר ובר הנדה, ע"כ.

בספר תולדות יש"ו הנוצרי (אין ידוע מי מחברו אך הדעה הרווחת כי חיבור זה מטרתו היתה לשים ללעג וקלס את עיקריה של הנצרות), מובא המעשה בכמה שינויים ובכמה פרטים חדשים ומענינים השופכים אור גם לביאור המשנה במסכת כלה, וז"ל: ויהי בימים רבים ויהי רעב בארץ מצרים, וילך יוסף ומרים ובניו כנענה ויגורו בנצרי עיר מולדתו, וישנו שמם ויגדל יש"ו הממזר הזה, וילך ירושלימה וילמד יש"ו בבית מדרשו של רבי יהושע בן פרחיה וילמד גם מעשה מרכבה וסוד שם המפורש.

ויהי היום וילך יש"ו **וישחק בכדור עם פרחי כהונה נגד לשכת הגזית בהר הבית ונפל הכדור בעמק הברכה, ויחר ליש"ו וישלך את המצנפת מעל ראשו ויבך, ויאמרו לו הנערים "קח המצנפת ושים על ראשך", ויען להם יש"ו, "והלא משה**

ידועה הגמרא (שבת קנו, ב) שאמו של רב נחמן בר יצחק הקפידה על כיסוי ראש של בנה משום שהחזים בכוכבים אמרו לה כי על פי חכמת המזלות ברור להם שבנה עתיד להיות גנב. וכדי שלא להגשים את חכמת המזלות אמו ציוותה עליו להקפיד לכסות את ראשו, כדי שתהיה עליו יראת שמים, וכן שיבקש רחמים בתפילתו שיצר הרע לא ישלוט עליו, ולא ידע רב נחמן מדוע אימו הקפידה כל כך על כיסוי ראשו.

באחד הימים, כשהיה רב נחמן לומד תחת עץ דקל, נפלה גלימתו מראשו לארץ, ומיד התעורר בו יצר הגניבה. כאשר הרים את עיניו ראה אשכול תמרים על עץ דקל, ולמרות שהדקל לא היה שלו חשק בתמרים, וטיפס בידיו על הדקל ונגס בתמרים בשיניו. לאחר שהרגיש את חוזק יצרו לגנוב, הבין רב נחמן מדוע אמו הקפידה כל כך שיכסה תמיד את ראשו.

בספר בן יהוידע (שבת קנו, ב) פירש ומה שבחרה בסגולה זו, מפני דידוע שהחיצונים והקליפות אין להם ניקה מן אור מקיף והם עומדים ערומים בלי מקיף בסוד הכתוב "והנחש היה ערום", ולכן אם רואים אדם ערום בגילוי הראש הם נדבקין ונאחזין בו בחשבם שהוא דומה להם, ולכן הקפידו חז"ל על גילוי הראש יותר כי החיצונים משוטטין באויר העולם, וידוע דהסטרא אחרא נח לה בעון גניבה שגונב האדם מחבירו יותר משאר עונות, מפני שבזה אז מדה כנגד מדה גם היא תגנוב מן הקדושה, וכמו שאמרו חז"ל "מאן רשעים גנבי", לכן בחרה אמו של רב נחמן בסגולת שמירה זאת של כסוי הראש כדי שלא ישנה בשום פעם להיות בגילוי הראש אפילו זמן מועט, ובזה יבדלו החיצונים והקליפות ממנו ולא ישלטו בו לעשות איזה גניבה חלילה כפי שאמרו לה החוזים בכוכבים. בא וראה עד כמה מוטל על ההורים והמלמדים להשגיח על בניהם שכשרואים אותם משחקים לבל יורידו את הכיפה מעל ראשם.

מובא במסכת כלה רבתי (פרק ב' הלכה ב') פעם אחת היו זקנים יושבים, עברו לפניו שני תינוקות, אחד גלה את ראשו ואחד כסה את ראשו. זה שגלה את ראשו

תוכן הספר

שער ראשון

תוקפו של כיסוי הראש

פרק א / מקורות בתלמוד להליכה בכיסוי הראש
פרק ב / מקורות בתלמוד לעטיפת הראש בתלמיד חכמים
פרק ג / כיסוי הראש בתנ"ך
פרק ד / כיסוי הראש במדרשים
פרק ה / הטעמים לחובת כיסוי הראש
פרק ו / חבישת כיסוי הראש - מידת חסידות
פרק ז / חבישת כיסוי ראש - חובה
פרק ח / חובת עטיפת הראש לתלמידי חכמים
פרק ט / כיסוי ועיטוף הראש בתורת הסוד
פרק י / תולדות חוק הגויים לגלות את ראשם
פרק יא / איסור גילוי הראש מטעם חוקות הגויים
פרק יב / איסור גילוי הראש משום מראית עין
פרק יג / בכיסוי הראש אין לשנות מנהג
פרק יד / כיסוי הראש - קיום מצות עשה לירא את ה'
פרק טו / איסורו של ההולך בגילוי הראש

שער שני

פרטי ההלכות בכיסוי הראש

פרק א / שיעור מרחק איסור הליכה בגילוי הראש
פרק ב / גילוי הראש בבית המקדש
פרק ג / כניסה לבית הכנסת בגילוי הראש
פרק ד / הוצאת אזכרה מפיו בראש מגולה
פרק ה / גילוי ראש בקריאת שמע
פרק ו / כיסוי הראש עם היד
פרק ז / איסור גילוי הראש בעמידה ושיבה
פרק ח / גילוי הראש בנסיעה או בשיט
פרק ט / גילוי הראש תחת אור השמים
פרק י / גודל כיסוי הראש
פרק יא / סוגי החומרים לכיסוי הראש
פרק יב / מקום הנחת כיסוי הראש
פרק יג / צורת מידת גודל כיסוי הראש

שער שלישי

ישראל אשר בך אתפאר

פרק א / מעלת כיסוי הראש לקטנים
פרק ב / חובת כיסוי הראש לקטנים
פרק ג / מנהגי קהילות לכיסוי הראש לקטנים
פרק ד / כיסוי הראש לנשים פנויות באמירת דברים שבקדושה
פרק ה / מהות ברכת עוטר ישראל בתפארה וטעמיה
פרק ו / תקנת ברכת עוטר ישראל בתפארה
פרק ז / נשים בברכת עוטר ישראל בתפארה

שער רביעי

נידונים אקטואלים בכיסוי הראש

פרק א / היתר לצורך פרנסה כשמוכרח להיות בגילוי הראש
פרק ב / גילוי הראש בבית המרחץ
פרק ג / גילוי הראש בחוף הים או בבריכה
פרק ד / מראית עין בפאה נכרית
פרק ה / הסרת כיסוי הראש כדי למנוע חילול ה'
פרק ו / אמירת "מודה אני" בגילוי הראש
פרק ז / עניית אמן בגילוי ראש
פרק ח / שומע כעונה בגילוי הראש
פרק ט / תפילה בגילוי הראש בשוגג
פרק י / לימוד תורה בגילוי הראש
פרק יא / שבועה בגילוי הראש
פרק יב / שינה בגילוי הראש
פרק יג / לבישת שני כובעים יחד
פרק יד / תספורת בגילוי הראש
פרק טו / קדושת כיסוי הראש

שער חמישי

נידונים הלכתיים בכשרותם של מגולי ראש

פרק א / צירוף אנשים גלויי ראש למנין עשרה
פרק ב / שליח ציבור ההולך בגילוי הראש
פרק ג / מצות "וקדשתו" ככהן ההולך בגילוי הראש
פרק ד / קבלת עדות מאדם שהולך בגילוי הראש
פרק ה / נתינת עליה לתורה לאדם ההולך בגילוי ראש
פרק ו / קדימת שלום למי שהולך בגילוי הראש

שער שישי

עיטוף הראש בשני כיסויים

פרק א / מהי עטיפה
פרק ב / חובת עטיפת הראש לתפילה
פרק ג / טעמי עטיפת הראש לתפילה

פרק ד / עיטוף הראש בכובע ובגד עליון לתפילה
פרק ה / עיטוף בכובע ומלבוש עליון לשליח ציבור
פרק ו / עטיפה בטלית בשעת תפילה
פרק ז / עטיפת טלית לש"צ בתפילת מנחה וערבית
פרק ח / עטיפת הראש בברכות ובדברים שבקדושה
פרק ט / עטיפת טלית בלילה ובלייל שבת
פרק י / עיטוף בברכת המזון, קידוש והבדלה
פרק יא / טעמי מצות "עיטוף" בברכת המזון
פרק יב / עיטוף הראש בברכת המזון בחוץ לארץ על דרך הסוד

שער שביעי

עטיפת הראש מה היא

פרק א / עטיפת הראש באבל
פרק ב / עטיפת הראש בתשעה באב
פרק ג / צורת עטיפת הראש כעטיפת ישמעאלים
פרק ד / עטיפת הדיינים
פרק ה / עטיפת הראש בביקור חולים
פרק ו / עטיפת הראש לבחורים שאינם נשואים

שער שמיני

נידונים נוספים השייכים לכיסוי הראש

פרק א / הנחת כיפה או כובע על התפילין
פרק ב / חציצה בכיפה או כובע תחת התפילין
פרק ג / פאה נכרית תחת התפילין
פרק ד / חבישת כובע בשבת
פרק ה / היתר חבישת כובעים בימינו בשבת
פרק ו / יציאה בשבת עם כיסוי נילון על המגבעת
פרק ז / תיקון כובע שנתמך בשבת, הכנסת שטריימל לקופסה, קיפול כיפה רבנית

שער תשיעי

השתלשלות ההלכה על פי סדר הדורות

פרק א / מלבושי הראש
פרק ב / מהות השם כיפה
פרק ג / כיסוי הראש לכהנים בזמן בית המקדש
פרק ד / חילופי מנהגים בענין גילוי הראש
פרק ה / שחיטה בעטיפת הראש לדעת אלדד הדני
פרק ו / גילוי הראש בתחילת תקופת הנצרות
פרק ז / כיסוי הראש באיטליה ופולמוס תשובתו של רבי יהודה אריה מודינא
פרק ח / המאבק באהרן חורין שהתיר גילוי הראש בתפילה בתחילת תקופת ההשכלה
פרק ט / באיסור גילוי הראש עפ"י דברי רבי אהרן וירמש
פרק י / גזירות כיסוי הראש בתקופה הקדומה באירופה ובארצות המזרח
פרק יא / גזירות כיסוי הראש ברוסיה
פרק יב / גזירת הלבוש על יהודי פולין
פרק יג / גזירת העטרת בתימן
פרק יד / לתולדות הכיפות והכובעים של עדות וחוגים בימינו

שער עשירי

תשובות וגננים מכתבי יד

אור זרוע - פירוש התפילה על דרך הסוד / רבי דוד בן רבי יהודה החסיד
בענין הסרת הכובע בבתי התפלה של נוצרים / רבי יהודה מוסקאטו זלה"ה
- עם הערות רבי מנחם עזריה מפאנו זלה"ה
פסק על גלוי הראש / רבי יהודה אריה מודינא
פסק מגן וכובע / רבי יהושע סגרי
שאלה ותשובה / רבי שלמה הלוי הרופא מווירונא
גילוי הראש בבית המרחץ / רבי אליעזר נחום

שער אחד עשר

עובדות ופרפראות בעניני כיסוי הראש פניני תורה

שער שנים עשר

עיונים בדברי הפוסקים

פרק א / מילי דחסידותא - תשובות הגאונים
פרק ב / דברי הכלדים לאמו של רב נחמן בר יצחק
פרק ג / ביאור לשון הגמרא "תיתי לי"
פרק ד / ביאור לשון התרגום "ריש גלי"
פרק ה / היתר גילוי הראש מחמת איבה
פרק ו / ביאור שיטת הטור בחובת כיסוי הראש
פרק ז / בשיטת הרמב"ם בהוצאת אזכרה בראש מגולה
פרק ח / בשיטת השולחן ערוך בהוצאת אזכרה בראש מגולה
פרק ט / ביאור שיטת הרמ"א
פרק י / בשיטת התרומת הדשן בהוצאת אזכרה בראש מגולה
פרק יא / בדעת הגר"א בחובת כיסוי הראש
פרק יב / שיטת המהר"י מברונא

לראשונה בתולדות עולם הספר

יצירת המופת הנדירה

אוצר הכיפה

ב' כרכים

תכריך ענק ונדיר מסוגו

המקיף את כל עניני חבישת כיפות כובעים ועטיפת הראש

למעלה מ- 1500 עמודים בשתי
כרכים מהודרים, מלאים תוכן
מרתק:

- השתלשלות ההלכה מראשיתה
- מנהגי הקהילות בכיסוי הראש
- חקרי הלכה ונידונים אקטואליים
- תולדות עם ישראל
- סיפורים ועובדות ממעתיקי
השמועה
- גנוזות וכתבי יד המתפרסמים
לראשונה
- מעוטר בהסכמות נלהבות מגדולי
ישראל

מאת:

הרב אריה דוד וסרמן שליט"א
מחבר ספרי "הגיוני הפרשה" על התורה
חקר וערך: הרב עוזיאל שרעבי שליט"א

קולמוס

הפצת ספרים שעובדת.

להשיג בחנויות הספרים המובחרות | טל' - 07-22-44-1660